

การพยาบาลมารดาตั้งครรภ์ ในภาวะฉุกเฉิน

ดร. มาลี เกื่อนพกุล

ภาควิชาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร

ภาวะฉุกเฉินทางยุติกรรม

ภาวะฉุกเฉินทางยุติกรรม

อันตรายที่ต้องเฝ้าระวัง

การดูแลชีวิตที่เปราะบาง ถึงสองชีวิต

สัญญาณที่แสดงว่ามารดาอยู่ในภาวะฉุกเฉิน
ได้แก่ การที่ vital sign เปลี่ยนแปลง เร็ว
ขึ้น สูงขึ้น / ลดลง ชีพจร เบาเร็ว ตัวเย็น
อาจมีเลือดออกมาให้เห็นทางช่องคลอด
ซึ่งอาจพบได้หรือไม่พบ ก็ได้ แล้วแต่ชนิด
ของการเกิดภาวะซ็อก

อาการแสดงว่าเกิดภาวะฉุกเฉินต่อทารกในครรภ์

- อัตราการเต้นของหัวใจทารก ต่ำกว่ามากกว่า 160 หรือต่ำกว่า 100 ครั้งต่อนาที
- แม่รู้สึกว่าการดิ้นน้อยลง/ไม่ดิ้น

■ การประเมินภาวะฉุกเฉินที่เกิดขึ้นกับ
มารดาเป็นการประเมินที่พยาบาล
เวชกรรมฉุกเฉินคุ้นเคยจะไม่ขอกล่าวถึง
ในที่นี้

การประเมินภาวะสุขภาพทารกในครรภ์

- ประเมินอัตราการเต้นของหัวใจทารก

การติดตามอัตราการเต้นของหัวใจทารก

ต้องฟังผ่านผนังหน้าท้องของมารดา

- การฟังเสียงการเต้นฟังด้านหลังของทารก

บริเวณ กระดูก **Scapular**

การตรวจครรภ์ เพื่อหาตำแหน่ง การฟังเสียงFHS

First maneuver

Second maneuver

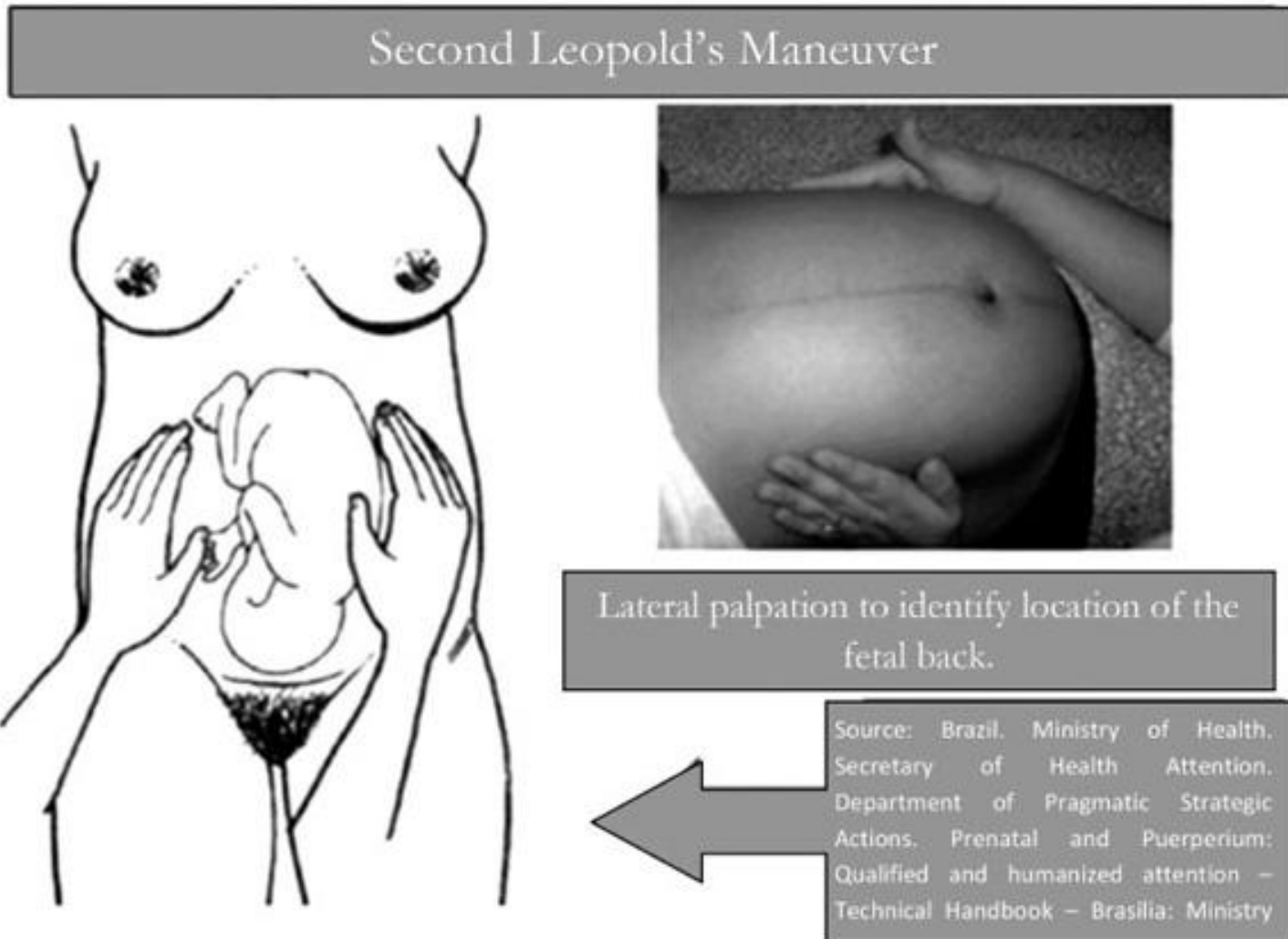
Third maneuver

Fourth maneuver

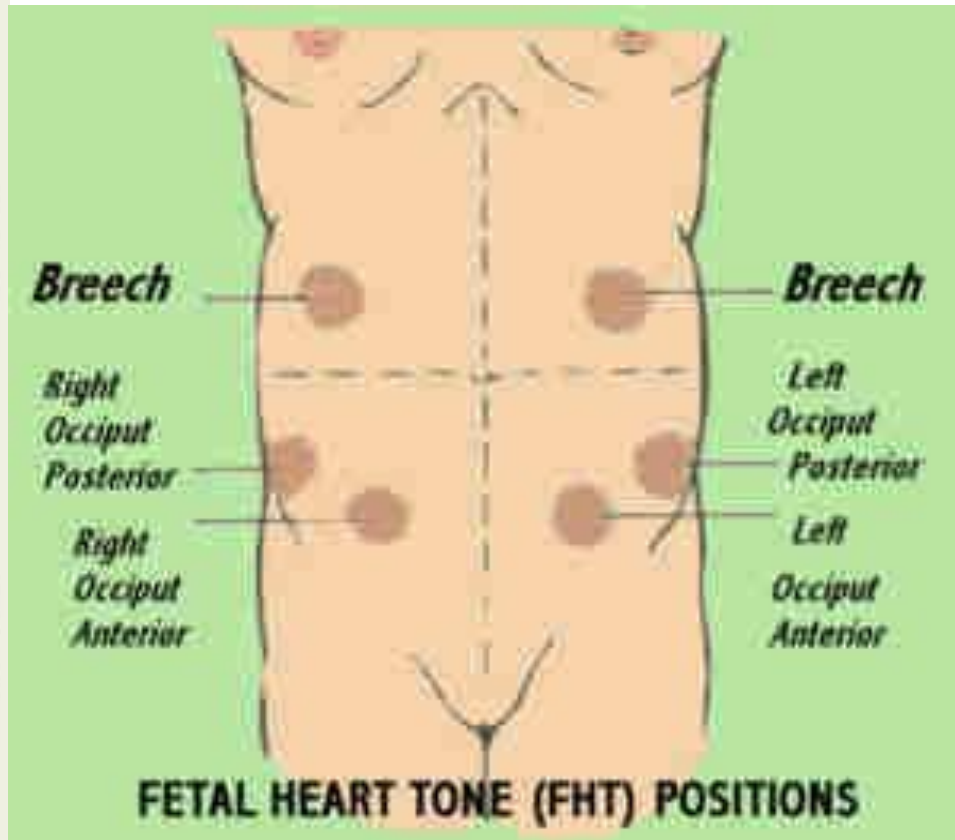
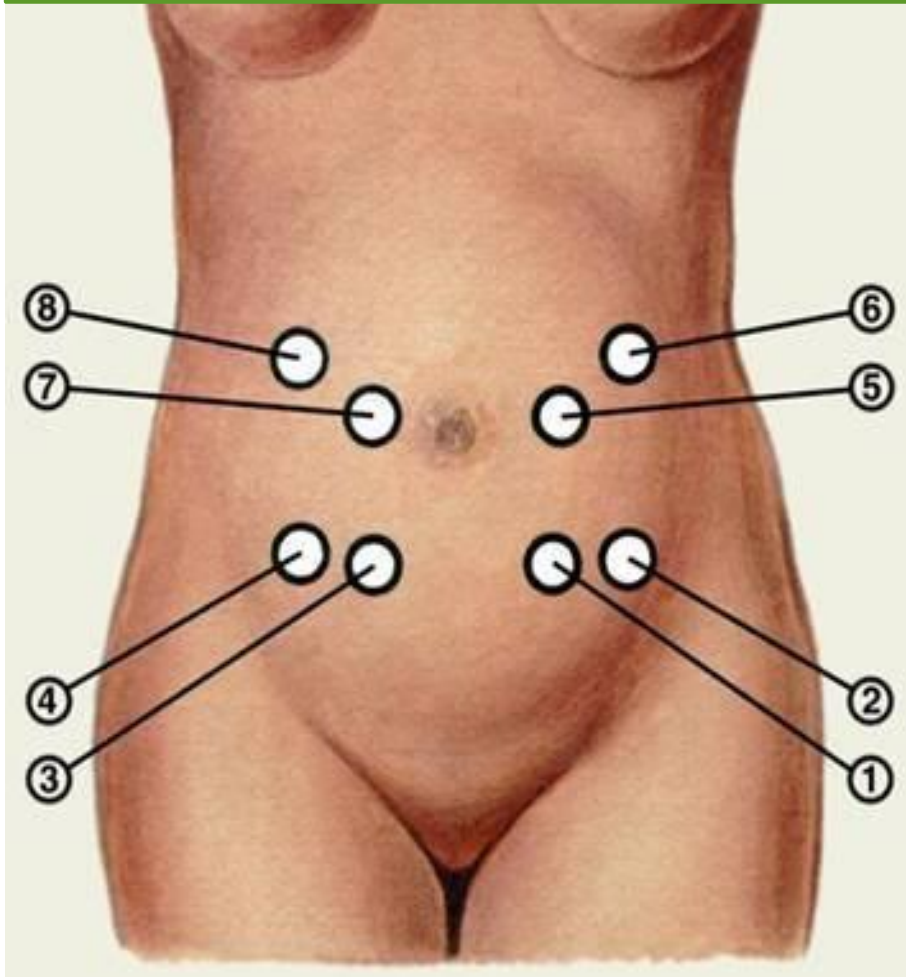

ท่าในการตรวจครรภ์ท่าที่สองเป็นการหาตำแหน่ง FHS

Figure 2. Assemblage of figure from books, photographs and inherent information, composed of Physical examination in prenatal care, SOLAR, 2010.

ตำแหน่งในการฟังFHS

หลักการ การฟังFHS

- อัตราการเต้นของหัวใจทารกในครรภ์ มีค่าอยู่ระหว่าง 110-160 ครั้งต่อนาที
- มีจังหวะสม่ำเสมอ
- อัตราการเต้นของหัวใจทารกน้อยกว่า 100 ครั้ง/ นาที แสดงว่าทารกมีภาวะเสี่ยงต่อการขาด oxygen

การป้องกันทารกขาด oxygen

- จัดให้มารดานอนตะแคงซ้าย ลดการกดทับ
Inferior Venacava เพิ่มการไหลเวียนเลือด
จากมารดาสู่ทารก

ภาวะฉุกเฉินทางอุตสาหกรรม ที่พยาบาลเวชกรรมฉุกเฉินพบบ่อย

- การคลอดก่อนถึงสถานบริการ
- สายสะดือพันคอ
- การคลอดติดไหล่

ภาวะฉุกเฉินทางสูติศาสตร์ ที่พยาบาลเวชกรรมฉุกเฉินพบบ่อย

- มารดาตั้งครรภ์เกิดภาวะความดันโลหิตสูง
- หน้าท้องได้รับแรงกระแทก/ ได้รับบาดเจ็บ
- ตกเลือด

การคลอดก่อนถึงสถานบริการ

การคลอดก่อนถึงสถานบริการ (Birth Before Admit)

1.1 การคลอดปกติ สาเหตุ อุปสรรคจากการจราจร

1.2 การคลอดเฉียบพลัน (Precipitate Labor)

ระยะเวลาในการเจ็บครรภ์คลอดน้อยกว่า 4 ชั่วโมง

หลักและวิธีการช่วยคลอดนอกโรงพยาบาล

1. การขอความช่วยเหลือที่มสูติแพทย์ ระหว่างการเดินทาง (กรณียังไม่คลอด) ระหว่างนั้นเตรียมสถานที่ให้สะอาด
2. .ซักประวัติการตั้งครรภ์ ประวัติโรคประจำตัว
3. ตรวจสอบท่าของทารกว่าเป็นท่าซ้ายหรือท่าขวา
4. ส่วนนำของทารก เป็นศีรษะ หรือ ก้น
5. ส่วนนำออกมาตุงที่ perineum แล้วหรือยัง

หลักและวิธีการช่วยคลอดนอกโรงพยาบาล

6. ตัดฝีเย็บ ความกว้างพิจารณาว่า ทารกตัวใหญ่/เล็ก
7. ช่วยคลอดตามหลักการช่วยคลอด Flex and Safe
8. ทารกคลอด clear air way
9. การผูกตัดสายสะดือ ถ้าไม่มีเครื่องมือยังไม่ต้องตัด

สายสะดือพันคอ

Cord Around Baby's Neck

หลักและวิธีการช่วยคลอดนอกโรงพยาบาล

- กรณีที่สายสะดือพันคอ

หลักการช่วยเหลือ

- สายสะดือพันคอทารกหนึ่งรอบ
- สายสะดือพันคอมากกว่าหนึ่งรอบ

หลักการช่วยเหลือเมื่อทารกตัวโต

- ทารกคลอดติดไหล่ **shoulder dystocia**

มีเวลาในการช่วยคลอดเพียงห้านาทีเพื่อให้

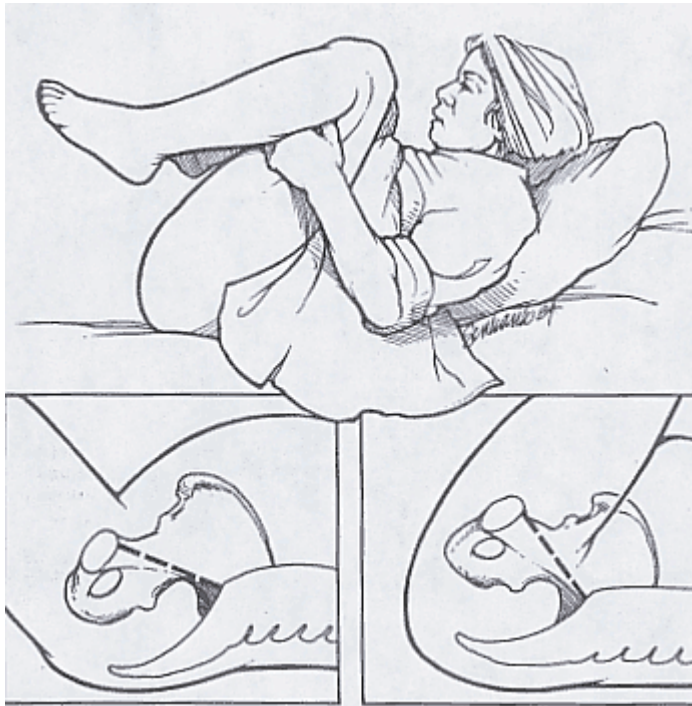
ทารก ปลอดภัย

เปิดทางคลอดให้กว้าง ตัดฝีเย็บ สวนปัสสาวะ

หลักและวิธีการช่วยคลอดนอกโรงพยาบาล

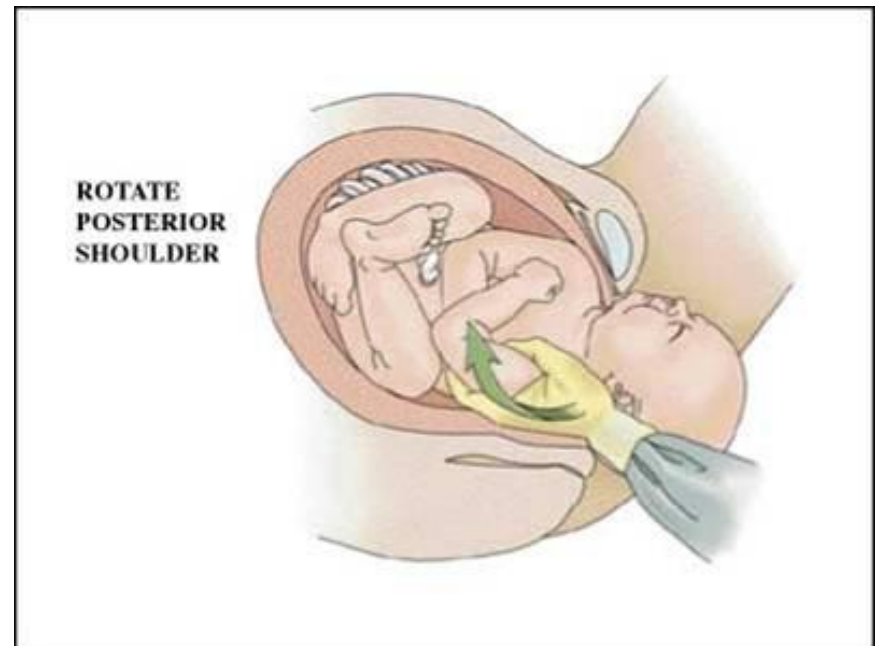
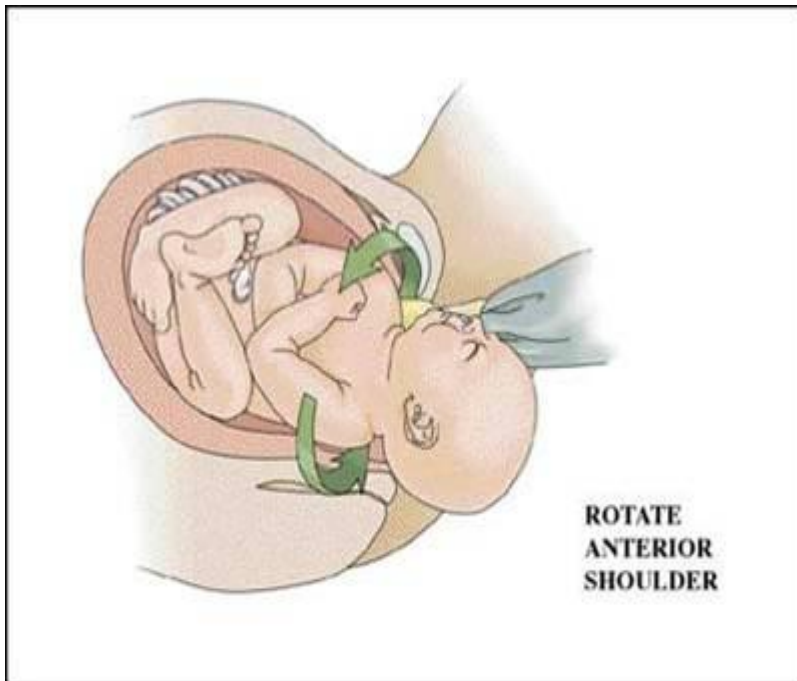
- การช่วยคลอด ทิศไหล่ ด้วยวิธีของ

Mc Roberts Maneuver

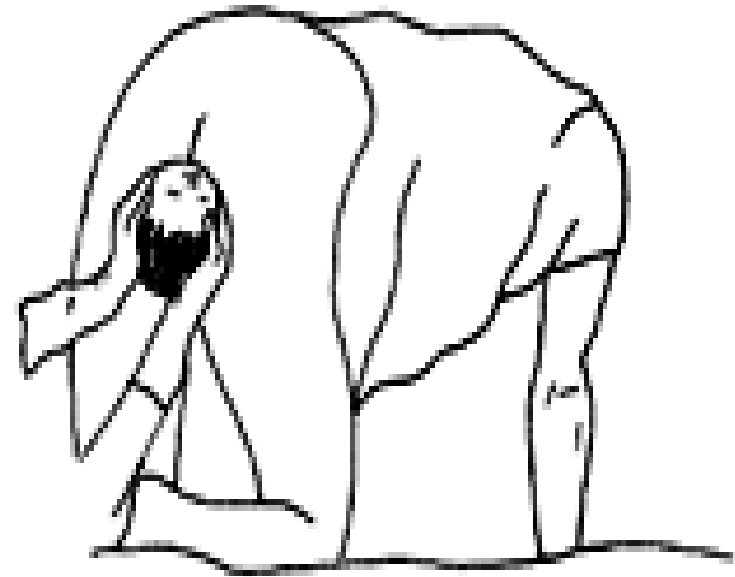
การช่วยคลอด ติดไหล่ ด้วยวิธีของ

- Robin's และ wood screw maneuver
- (Posterior shoulder Technique)

การช่วยคลอด ติดไหล่ ด้วยวิธีของ

- **Gaskin all fours (Ina May Gaskin)**

มารดาตั้งครรภ์ที่มีภาวะความดันโลหิตสูง

อาการแสดงของมารดาตั้งครรภ์ที่มีความดันโลหิตสูง

- ความดันโลหิตสูง (ตั้งแต่ **140/90** มม.ปรอท ขึ้นไป)
- บวมกดบวม
- ตรวจพบโปรตีนในปัสสาวะ
- มีอาการ ปวดศีรษะ ตาพร่า ตามัว
- ปวดแน่นบริเวณใต้ลิ้นปี่ หรือชายโครงด้านขวา

การพยาบาลมารดาตั้งครรภ์ที่มีความดันโลหิตสูง ก่อนส่งต่อ

- เตรียมอุปกรณ์ช่วยเหลือเมื่อเกิดภาวะชัก
- ประเมินอาการ สัญญาณชีพ ฟังเสียงทารกในครรภ์
- ตรวจไขขาวในปัสสาวะ (ถ้าทำได้)
- ให้มารดานอนตะแคงซ้ายศีรษะต่ำ
- ให้ออกซิเจน 4-5 ลิตร/ นาที
- ส่งต่อไปสถานบริการที่มีความพร้อม

ทารกขาดออกซิเจน (Fetal distress)

อาการและการแสดง

- Tachcardia (เสียงหัวใจ ทารกเต้นมากกว่า 160 ครั้ง/นาที)
- Bradycardia (เสียงหัวใจทารกเต้นน้อยกว่า 100 ครั้ง/นาที)
- เสียงหัวใจทารกเต้นไม่สม่ำเสมอ พบ meconium หลุดออกมาทางปากมดลูก (กรณีน้ำคร่ำแตก)
- ทารกคืบน้อยลง

ทารกขาดออกซิเจน (Fetal distress)

สาเหตุที่ทำให้ทารก ขาด ออกซิเจน

- 1. เกิดสายสะดือย้อย
- 2. รกลอกตัวก่อนกำหนด
- 3. มดลูกแตก
- 4. การฉีกขาดของเส้นเลือดของสายสะดือทอดผ่านปากมดลูก (Vasa Previa)
- 5 . รกเกาะต่ำ (Placenta Previa)

ทารกขาดออกซิเจน (Fetal distress)

- ประเมินอาการ สัญญาณชีพแม่ ฟังเสียงหัวใจทารกในครรภ์
- ให้มารดาอนตะแคงซ้ายศีรษะต่ำ
- ให้ออกซิเจน 5 ลิตร/ นาที
- กรณีถุงน้ำแตกและมีน้ำเดินด้วย ให้ส่องด้วย **speculum**
ตรวจ ห้ามใช้มือ **PV**
- กรณีพบสายสะดือโผล่ออกมาจากช่องคลอด ให้สวมถุงมือและดันหัว
เด็กขึ้นห้ามดึงมือออก และรีบส่งต่อ
- กรณีพบมีเลือดออกทางช่องคลอดจำนวนมาก ให้เปิดเส้นเลือดดำ ให้สารน้ำ
ชนิด **isotonic** ก่อนส่งต่อ

สายสะดือย้อย (Prolapsed cord)

- ตรวจภายใน

พบสายสะดือย้อยออกมาอยู่ในช่องคลอด ห้ามถอยมือออกจากช่องคลอด ป้องกันศีรษะทารกกดสายสะดือใส่สายสวนปัสสาวะและใส่น้ำเข้าไปในสายสวนดันศีรษะทารกให้ลอยตัว

พบสายสะดืออยู่นอกช่องคลอดให้ใช้ผ้าชุบ
normal saline คลุม

สายสะดือย้อย (Prolapsed cord)

- ดูแลให้มารดาอยู่ในท่า ก้มสูง, ท่าคุกเข่า
- ให้ออกซิเจน 5 ลิตร/นาที
- ช่วยให้การคลอดออกมาภายนอกให้เร็วที่สุด
- ส่งต่อสถานบริการที่มีศักยภาพในการช่วยเหลือใน
การทำสูติศาสตร์หัตถการ ให้เร็วที่สุด

มารดาตั้งครรภ์ได้รับอุบัติเหตุ

- ภาวะรกลอกตัวก่อนกำหนด

(Abruptio Placenta)

สาเหตุ

ได้รับอุบัติเหตุ ที่หน้าท้อง

เกิดจากภาวะความดันโลหิตสูง

ภาวะรกลอกตัวก่อนกำหนด

อาการแสดง

- มารดามีอาการเจ็บครรภ์ มดลูกมีการหดรัด และเกร็งตัวตลอดเวลา (Tetanic contraction)
- มารดารู้สึกเจ็บครรภ์มาก
- ด้านลูก ทารกเกิดภาวะ Fetal distress

หลักการช่วยเหลือนเบื้องต้น

- ให้มารดานอนศีรษะสูงประมาณ สูงเล็กน้อยและตะแคงซ้าย
- ให้ออกซิเจน 5 ลิตร/ นาที
- ให้เปิดเส้นเลือดดำ ให้สารน้ำชนิด **isotonic** ก่อนส่งต่อ
- นำส่งโรงพยาบาลเพื่อช่วยคลอดโดยวิธี ผ่าตัดคลอด

มดลูกแตก (Uterine Rupture)

มารดาตั้งครรภ์มีประวัติ

- เคยมีประวัติการผ่าตัดมดลูก ผ่าตัดคลอด การขูดมดลูก

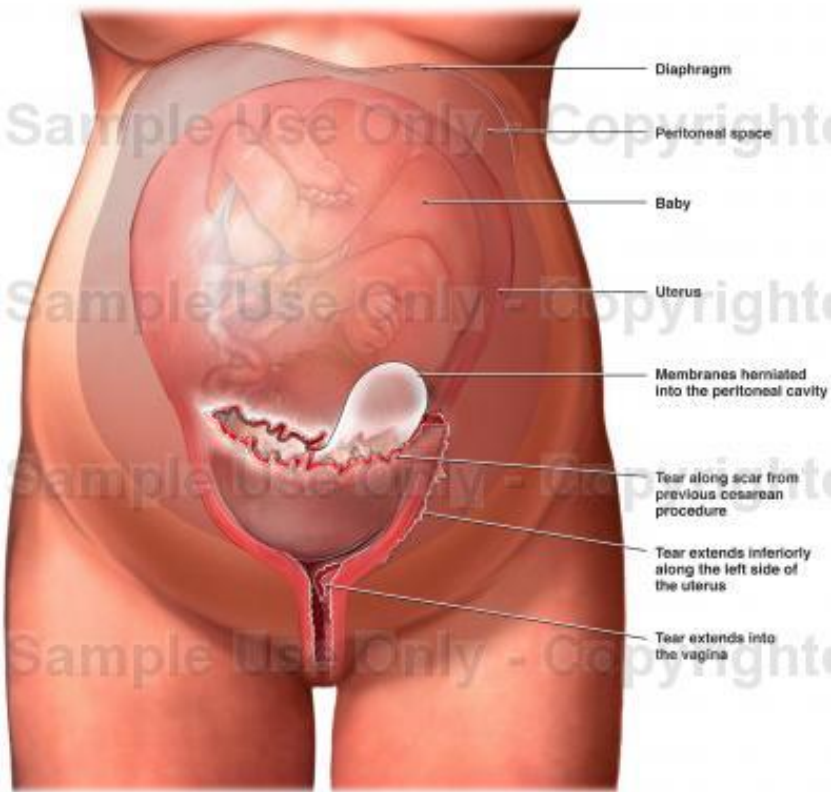
มารดาตั้งครรภ์จากอาการช็อค จากการเสียเลือด

ทารกในครรภ์จะมีภาวะขาดออกซิเจน การช่วยเหลือระหว่างนำส่ง
โรงพยาบาล

แม่แก้ไขภาวะช็อค นอนหงายราบเอียงซ้ายสูงประมาณ 30 องศา หากมารดามีอายุครรภ์มากกว่า 20 สัปดาห์

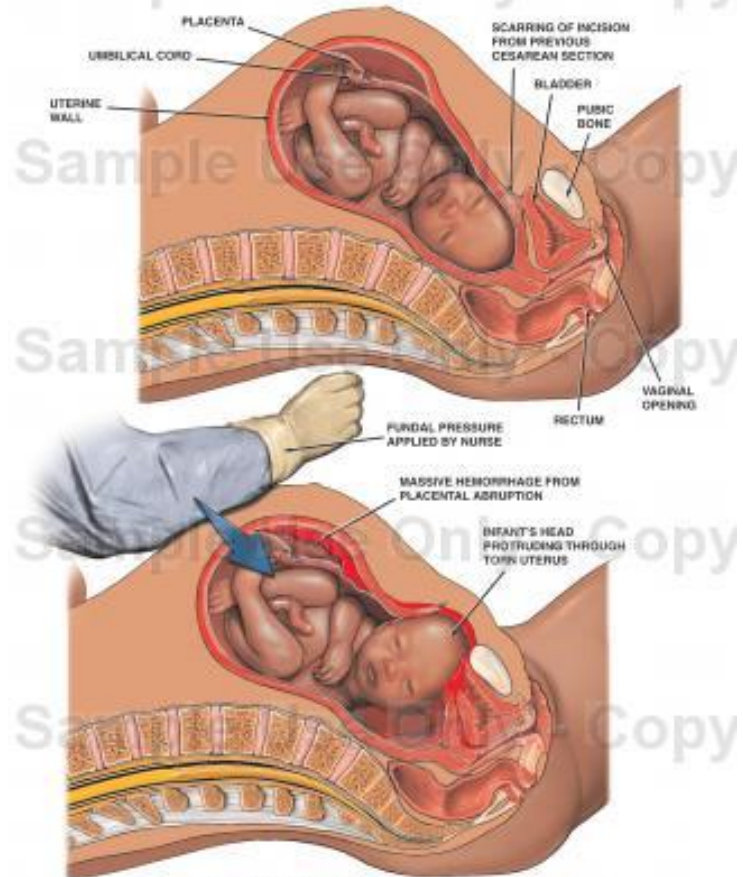
มดลูกแตก (Uteri Rupture)

Uterine Rupture During Labor

Anterior view

Attempted Vaginal Birth with Subsequent Uterine Rupture

MID-SAGITTAL (CUT-AWAY) VIEWS OF FETUS IN-UTERO

Uteri Rupture

มดลูกแตก

การช่วยเหลือระหว่างนำส่งโรงพยาบาล

- แม่แก่ไขภาวะช็อค นอนหงายราบเอียงซ้ายหากมารดามีอายุครรภ์มากกว่า 20 สัปดาห์
- ให้ออกซิเจน
- เปิดเส้น Group Math
- ให้ IV fluid
- ส่งสถานบริการให้เร็วที่สุด

ภาวะเลือดออกผิดปกติทางช่องคลอด

- การแท้ง
- ภาวะรกเกาะต่ำ
- มดลูกหดรัดตัวไม่ดีหลังคลอด

ภาวะรกเกาะต่ำ (Placenta Previa)

- อาการและการแสดง
- พบบ่อยใน ระยะที่สามของการตั้งครรภ์
- มีเลือดออกทางช่องคลอดเป็นเลือดสดๆ โดยไม่มีอาการเจ็บครรภ์
- อาการของมารดาขึ้นอยู่กับปริมาณเลือดที่เสียไป
- ทารกแสดงภาวะขาดออกซิเจน

การพยาบาลมารดาตั้งครรภ์ที่มีภาวะรกเกาะต่ำ

- ให้ **Bed rest**
- ไม่ตรวจทางช่องคลอดไม่ว่ากรณีใด
- ประเมินสัญญาณชีพ
- พบภาวะช็อคแก้ไขภาวะช็อค

การพยาบาลมารดาตั้งครรภ์ที่มีภาวะรกเกาะต่ำ

- ให้ออกซิเจน 5 ลิตร/นาที
- ให้นอนตะแคงซ้าย
- ติดตามและประเมิน **FHS**
- นำส่งโรงพยาบาล

ภาวะเลือดออกทางช่องคลอด

- เส้นเลือด จากสายสะดือทอดผ่านปากมดลูก (**Vasa Previa**)
- จากการที่มดลูกหดตัวไม่ดี (**Uterine Atony**)
- จากการแท้ง
- จากแผลภายในปากมดลูก

อาการและการแสดงการมีเลือดออกทางช่องคลอด

- มีเลือดออกทางช่องคลอด เป็นเลือดที่แดงหรือก้อนเลือด หรือเป็นเลือดสดๆออกมากับน้ำคร่ำ
- ชีด
- วิงเวียนศีรษะ
- เป็นลม
- ช็อค
- พบเศษรกหรือ **concept us** ที่ปากมดลูก
- รกคลอดครบ แต่พบมดลูกหดตัวไม่ดี (**Uterine Atony**)

บทบาทพยาบาลในการป้องกันภาวะช็อค

1. ตรวจสอบหาสาเหตุการเกิดภาวะเลือดออก จากการซักประวัติ ตรวจร่างกาย

ให้การพยาบาลตามอาการเพื่อ ป้องกันการเสียเลือดเพิ่ม

2. ประเมิน **vital sign** ฟัง **FHS**

3. เปิดเส้น ให้ **IV**

4. จัดท่านอนให้เหมาะสม

5. ให้ ออกซิเจน **5** ลิตร/นาที

6. แก้ไขภาวะช็อค

7. นำส่งโรงพยาบาล

Thank very much for
you attention